Житомирський державний університет імені Івана Франка
Соціально-психологічний факультет
Кафедра психології, логопедії та інклюзивної освіти

НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ТА КОРЕКЦІЯ У ДИТЯЧОМУ ВІЦІ

Методичні рекомендації до практичних, лабораторних занять, до організації самостійної роботи здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти

Укладачі: кандидат психологічних наук, доцент Людмила Котлова,
Кандидат педагогічних наук, доцент Ганна Хворова

Житомир 2026

УДК 811.161.2(072)
Н 45

Рекомендовано до друку Вченою Радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 25 від 30 жовтня 2026 року)

Рецензенти:

ПЄХАРЄВА Альона – кандидат психологічних наук, доцент, завідувачка кафедри спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.
ХРИПУН Дар'я – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Уманського національного університету.
ЗАГУРСЬКА Інна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної та практичної психології Житомирського державного університет імені Івана Франка.

Н 45 Нейропсихологічна діагностика та корекція у дитячому віці: метод. рек. з навч. дисц. / Уклад.: Л. Котлова, Г.Хворова. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2026. 30 с.

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Нейропсихологічна діагностика та корекція у дітей» укладено з метою забезпечення теоретичної та практичної підготовки здобувачів вищої освіти до здійснення нейропсихологічного обстеження дітей. Розглянуто особливості дослідження пізнавальних процесів, мовлення, уваги, пам'яті, мислення та інших психічних функцій у дітей. Особливу увагу приділено аналізу результатів діагностичного обстеження та визначенню механізмів виявлених труднощів. Подано основні підходи до організації нейропсихологічної корекції та розвитку вищих психічних функцій з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дитини. Методичні рекомендації можуть бути використані здобувачами спеціальності «Спеціальна освіта», викладачами, психологами, логопедами та іншими фахівцями, які працюють у сфері психолого-педагогічного супроводу дітей.

УДК 811.161.2(072)
Н 45
© Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2026

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Метою вивчення освітньої компоненти «Нейропсихологічна діагностика та корекція у дітей» є ознайомити здобувачів другого (магістерського) рівня із сучасними теоретичними уявленнями та практичними напрацюваннями в галузі нейропсихологічної діагностики та корекції дитячого віку задля розширення їх професійного інструментарію як логопедів та психологів

Основними завданнями вивчення освітньої компоненти є:

1.ознайомлення здобувачів із сучасними теоретичними засадами дитячої нейропсихології, її понятєво-категоріальним апаратом та основними напрямами розвитку;

2.формування розуміння нейропсихологічних механізмів розвитку та функціонування вищих психічних функцій у дітей;

3.ознайомлення з принципами, методами та процедурами нейропсихологічної діагностики дітей різного віку;

4.формування вмінь здійснювати комплексне нейропсихологічне обстеження пізнавальної, мовленнєвої, рухової та емоційно-вольової сфер дитини;

5.розвиток здатності аналізувати та інтерпретувати результати нейропсихологічного обстеження, визначати структуру та механізми виявлених труднощів;

6.ознайомлення із сучасними підходами та технологіями нейропсихологічної корекції порушень і труднощів розвитку дітей;

7.формування практичних умінь добирати та застосовувати нейропсихологічні вправи, методи й прийоми відповідно до віку, індивідуальних особливостей і потреб дитини;

8.формування здатності розробляти програми нейропсихологічної корекційно-розвиткової роботи та визначати напрями її реалізації;

9.розвиток умінь інтегрувати нейропсихологічний підхід у професійну діяльність логопеда, психолога та інших фахівців команди психолого-педагогічного супроводу;

10.формування навичок професійної взаємодії з батьками та фахівцями з питань діагностики, корекції та підтримки психічного й мовленнєвого розвитку дитини;

11.формування навичок дотримання етичних принципів, конфіденційності та професійних стандартів під час проведення нейропсихологічної діагностики та корекційної роботи;

12.розвиток професійної рефлексії та здатності критично оцінювати ефективність застосованих діагностичних і корекційних методів.

МОДУЛЬ 1. Нейропсихологія як наука. Основи нейрофізіології та анатомії нервової системи.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1

Тема: 1.1. Теоретичні засади та практичні розвідки нейропсихології на сучасному етапі.

План

1. Нейропсихологія як наука: історія виникнення, завдання на сучасному етапі. Розвиток української нейропсихологічної науки та практики.
2. Концепція трьох функціональних блоків мозку А.Р.Лурія і її значення у нейропсихологічній діагностиці та корекції дитячого віку.
3. Методи наукових досліджень, які використовує нейропсихологія.
4. Сучасні нейропсихологічні дослідження закордоном

Основні поняття	*Нейропсихологія, нейропсихологічна діагностика, нейропсихологічна корекція, функціональні блоки мозку*
Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Написати есе «Нейропсихологія як наука: історія виникнення, завдання на сучасному етапі». 2. Викласти концепцію трьох функціональних блоки мозку та роль кожного блоку у кожному віковому періоді, прояви дефіцитарності кожного функціонального блоку мозку. 3. Зробити реферування статті з нейропсихології українського автора (на власний вибір). 4. Зробити реферування статті з нейропсихології закордонного автора (на власний вибір). 5. Прочитати книгу Свааб Д. «Ми – це наш мозок». КСД, 2023, 496 с.

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	50 балів
▪ практичне завдання	50 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2

Тема: Основи нейрофізіології та анатомії нервової системи. Мозок та розвиток. Мозок та психіка.

План

1. Будова нервової клітини, синапси; мозкові структури, які входять в I функціональний блок мозку, та їх функції. Нейромедіатори, їх види та функції.
2. Мозкові структури, які входять в II функціональний блок мозку, та їх функції.

3. Мозкові структури, які входять в ІІІ функціональний блок мозку, та їх функції.

Основні поняття	*Нервова клітина, аксон, дендрит, нейромедіатори, стовбур мозку, підкіркові структури, великі півкулі, мозочок, базальні ганглії, кора головного мозку, гіпофіз.* **Нейрони** - головні функціональні клітини, які генерують та передають електричні сигнали. **Аксони** - довгі відростки нейронів, що відводять імпульси від тіла клітини. **Дендрити** - розгалужені короткі відростки, які приймають сигнали від інших клітин. **Синапси** - спеціалізовані зони контакту між нейронами для хімічної або електричної передачі інформації. **Глія (нейроглія)** - допоміжні клітини, які забезпечують ізоляцію (мієлін), захист та живлення нейронів **Центральна нервова система (ЦНС)** Включає структури, захищені кістковим скелетом: • **Головний мозок** - міститься в черепній коробці й складається з великих півкуль, мозочка та стовбура. • **Спинний мозок** - розташований у хребетному каналі, забезпечує рефлекторні функції та зв'язок мозку з тілом. **Периферична нервова система (ПНС)** Складається з тканин поза межами ЦНС: **Черепні нерви** - 12 пар нервів, що відходять безпосередньо від стовбура головного мозку. **Спинномозкові нерви** - 31 пара нервів, що відходять від сегментів спинного мозку. **Ганглії (вузли)** - скупчення тіл нейронів поза ЦНС **Соматична нервова система** - контролює свідомі рухи скелетних м'язів та передає сенсорну інформацію. **Вегетативна (автономна) нервова система** - регулює внутрішні органи мимовільно. • *Симпатична частина* - активується під час стресу («бийся або біжи»). • *Парасимпатична частина* - відповідає за спокій та відновлення («відпочивай та перетравлюй»). **Великий мозок (кінцевий мозок)** - ділиться на дві півкулі, покриті корою. Відповідає за мислення, мову, пам'ять та свідомі рухи. **Проміжний мозок** - містить таламус (головний перемикач сенсорних систем) та гіпоталамус (центр регуляції гормонів та гомеостазу). **Мозочок** - розташований на потилиці, координує точність рухів, баланс та м'язовий тонус.

	Стовбур мозку - переходить у спинний мозок та контролює життєво важливі функції (дихання, серцебиття).

Практичне завдання (для самостійної роботи)	Написати есе про будь-яке наведене вище поняття чи структуру мозку, та його значення в розвитку дитини та особливість функціонування при тих чи інших порушеннях

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	50 балів
▪ практичне завдання	50 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Тема: Основи нейропсихології дитячого віку.

План

1. Поняття про «нейропсихологічний фактор», «нейропсихологічний симптом» та «синдром».
2. Основні закономірності онтогенезу та гетерохронності розвитку мозкових структур у дитячому віці.
3. Концепція нейропластичності дитячого мозку як підґрунтя для нейрокорекційного впливу.
4. Проблема міжпівкульної асиметрії та формування латерального профілю у дітей.

Основні поняття	*Нейропсихологічний фактор, нейропсихологічний симптом та синдром, онтогенез, гетерохронність розвитку мозкових структур, нейропластичність, нейрокорекційний вплив, міжпівкульна асиметрія, латеральний профіль*.

Практичне завдання (для самостійної роботи)	1.Зробити реферування статті з нейропсихології на дану тематику (на власний вибір). 2. Підібрати нейроруханку (рухи руками та головою під вірш) для дітей 3-5 років

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	50 балів
▪ практичне завдання	50 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Тема: Нейропсихологічна діагностика першого та другого функціонального блоку мозку.

План

1. Принципи побудови нейропсихологічного обстеження дитини.
2. Специфіка збору анамнестичних даних та клінічного спостереження за поведінкою дитини.
3. Нейропсихологічна діагностика першого (енергетичного) блоку мозку: проби та критерії оцінки.
4. Оцінка функцій другого блоку мозку (прийом, переробка та збереження інформації): зоровий, слуховий, тактильний та просторовий гнозис.

Основні поняття	*Нейропсихологічне обстеження, анамнез, спостереження, нейропсихологічні проби, зоровий, слуховий, тактильний та просторовий гнозис.*

Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Провести діагностичні проби (2-3 проби) для оцінки першого функціонального блоку мозку дитини з ООП 5-7 років. 2. Провести діагностичні проби (2-3 проби) для оцінки другого функціонального блоку мозку дитини з ООП 5-7 років.

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ практичне завдання	70 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5

Тема: Нейропсихологічна діагностика третього функціонального блоку мозку.

План

1. Діагностика третього блоку мозку (програмування, регуляція та контроль): руховий праксис, серійна організація рухів, реакція вибору.
2. Методи дослідження пам'яті (слухомовленнєвої та зорової) у дітей дошкільного й шкільного віку.
3. Нейропсихологічний аналіз мовленнєвих функцій: експресивне та імпресивне мовлення, фонематичний слух.
4. Дослідження просторових уявлень та квазіпросторових (лінгвістичних) структур у дитини.

Основні поняття	*Програмування, регуляція та контроль, руховий праксис, серійна організація рухів, слухомовленева та зорова пам'ять, фонематичний слух*

Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Провести діагностичну пробу «Паркан». 2. Провести 1-2 діагностичні проби на руховий праксис, серійну організацію рухів, реакцію вибору з дітьми з ООП 5-9 років. 3. Провести 2-3 діагностичні проби на слухомовленеву та зорову пам'ять з дітьми з ООП 5-9 років. 4. Провести 2-3 діагностичні проби на нейропсихологічний аналіз мовленнєвих функцій з дітьми з ООП 5-9 років. 5. Провести 2-3 діагностичні проби на дослідження просторових уявлень та квазіпросторових (лінгвістичних) структур з дітьми з ООП 5-9 років.

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ практичне завдання	70 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Тема: Адаптація методик та оформлення нейропсихологічного дослідження.

План

1. Протоколи нейропсихологічного дослідження
2. Специфіка нейропсихологічного обстеження дітей раннього та дошкільного віку (адаптація методик).
3. Складання нейропсихологічного висновку.

Основні поняття	Протоколи нейропсихологічного дослідження, нейропсихологічний висновок

Практичне завдання (для самостійної роботи)	Спираючись на результати практичних завдань до попередніх тем оформити протокол нейропсихологічного обстеження (зразки в Додатку) на дитину з ООП 5-9 років та написати нейропсихологічний висновок

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	20 балів
▪ практичне завдання	80 балів

МОДУЛЬ 2. Нейропсихологічні синдроми відхиляючогося розвитку. Основи нейропсихологічної корекції

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Тема: Нейропсихологічні синдроми відхиляючогося розвитку

План

1. Нейропсихологічні синдроми дефіцитарності підкіркових і стовбурових структур (синдром функціональної несформованості 1-го блоку мозку).
2. Синдром функціональної несформованості лівої та правої півкуль головного мозку: порівняльна характеристика.
3. Нейропсихологічний аналіз шкільної неуспішності: причини виникнення дислексії, дисграфії та дискалькулії

Основні поняття	*Підкіркові структури, стовбурові структури, функціональна несформованість, ліва та права півкулі головного мозку, дислексія, дисграфія, дискалькулія*

Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Зробити презентацію (або написати есе) по одній з тем. 2. Підібрати та провести нейроруханку (рухи руками та головою під вірш) для дітей з ООП 7-12 років.

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	50 балів
▪ практичне завдання	50 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Тема: Нейропсихологія нейровідмінності та затримки психічного розвитку

План

1. Нейропсихологічні особливості дітей із розладом дефіциту уваги та гіперактивністю (РДУГ).
2. Нейропсихологічний профіль дитини при розладах аутичного спектра (РАС).
3. Нейропсихологічний профіль дитини при затримці психічного розвитку (ЗПР).

Основні поняття	*Розлад дефіциту уваги та гіперактивність (РДУГ), розлад аутичного спектра (РАС), затримка психічного розвитку (ЗПР)*

Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Зробити презентацію (або написати есе) по одній з тем. 2. Підібрати та провести нейроруханку (рухи руками та головою під вірш) для дітей з ООП 7-12 років.

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	50 балів
▪ практичне завдання	50 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №9

Тема: Основи нейрокорекції.

План

1. Принципи, мета та завдання дитячої нейропсихологічної корекції. Корекційна програма, принципи її побудови
2. Руховий (сенсомоторний) рівень корекції: дихальні вправи, розтяжки, окоруховий репертуар, загальнорухові вправи.

Основні поняття	*Нейропсихологічна корекція, корекційна програма,нейропсихологічний фактор, корекційна мішень, дихальні вправи, розтяжки, окорухові вправи, загальнорухові вправи.*
Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. За результатами нейропсихологічної діагностики, відповідно до протоколу за віком дитини, визначити фактори-мішені на сенсомоторному рівні та запропонувати по 1-2 корекційній вправі на кожний фактор. 2. Робота з кейсами.

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ практичне завдання	70 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10

Тема: Когнітивний рівень нейрокорекції.

План

1. Нейропсихологічні вправи для формування програм самоконтролю.
2. Нейропсихологічні вправи для розвитку уваги.
3. Нейропсихологічні вправи для розвитку пам'яті.
4. Нейропсихологічні вправи для просторового гнозису.

Основні поняття	*Цілепокладання, програмування, контроль діяльності, регуляція дій, керуючі функції, довільна увага, робоча пам'ять, ментальна гнучкість, імпульсивність, польова поведінка,персеверації, дистрактність*

Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. За результатами нейропсихологічної діагностики, відповідно до протоколу за віком дитини, визначити фактори-мішені на рівні третього функціонального блоку мозку та запропонувати по 1-2 корекційній вправі на кожний фактор. 2. Робота з кейсами.

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ практичне завдання	70 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11

Тема: Технології нейропсихологічної корекції

План

1. Мозочкова стимуляція та її роль у корекції когнітивних дефіцитів.
2. Сенсорна інтеграція в системі нейропсихологічного супроводу дітей із порушеннями розвитку.

Основні поняття	*Мозочок, мозочкова стимуляція, нейропластичність, балансувальна дошка (дошка Брангера), сенсорна інтеграція*

Практичне завдання (для самостійної роботи)	1. Написати есе за однією з тем плану 2. Описати вправи на мозочкову стимуляцію та сенсорну інтеграцію відповідно до корекційної цілі та дефіциту дитини

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ практичне завдання	70 балів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 12

Тема: Корекційне заняття та корекційна програма як основні форми нейропсихологічного впливу

План

1. Правила побудови та структура індивідуального / групового нейрокорекційного заняття.
2. Правила побудови та структура програми нейрокорекції.
3. Оцінка ефективності нейрокорекційної програми та взаємодія нейропсихологія з батьками й педагогами МДК.

Основні поняття	*Нейрокорекційне заняття, нейрокорекційна програма, міждисциплінарна команда*

Практичне завдання (для самостійної роботи)	Скласти корекційну програму за результатами нейропсихологічної діагностики дитини з ООП 5-12 років

Оцінювання

▪ усна відповідь на питання	30 балів
▪ практичне завдання	70 балів

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ СТУДЕНТА ПРОТЯГОМ ВИВЧЕННЯ КУРСУ ДО ЗАЛІКУ

Оцінка	Демонстрація знань, умінь та навичок здобувачів вищої освіти
60-74 бала	Вичерпні та самостійні відповіді на питання теоретичної частини курсу. Реферування статей (українських та закордонних дослідників), опрацювання літературних джерел.
74-85 балів	+ проведення вправ нейроруханок (2-3 вправи), демонстрація результатів проведення 2-3 нейропсихологічних тестових проб з дитиною (дорослим)
85-90 балів	+ проведення комплексної нейропсихологічної діагностики дитини (дорослого) за протоколом відповідно до віку, презентація результатів
90-100 балів	+ складання плану курсу нейрокорекції (10 занять) для дитини (дорослого) за результатами діагностики, або аналіз запропонованого кейсу

Питання до заліку

Блок 1. Теоретико-методологічні основи дитячої нейропсихології

1. Предмет, завдання та практичне значення дитячої нейропсихології.
2. Теорія системної динамічної локалізації вищих психічних функцій (ВПФ) А. Р. Лурії.
3. Концепція трьох функціональних блоків мозку (за А. Р. Лурією) та їх роль у розвитку дитини.

4. Основи нейроанатомії та нейрофізіології: будова нервової клітини, синапси; мозкові структури, які входять в І функціональний блок мозку, та їх функції. Нейромедіатори, їх види та функції.
5. Основи нейроанатомії та нейрофізіології: мозкові структури, які входять в ІІ функціональний блок мозку, та їх функції.
6. Основи нейроанатомії та нейрофізіології: мозкові структури, які входять в ІІІ функціональний блок мозку, та їх функції.
7. Поняття про «нейропсихологічний фактор», «нейропсихологічний симптом» та «синдром».
8. Основні закономірності онтогенезу та гетерохронності розвитку мозкових структур у дитячому віці.
9. Концепція нейропластичності дитячого мозку як підґрунтя для нейрокорекційного впливу.
10. Проблема міжпівкульної асиметрії та формування латерального профілю у дітей.

Блок 2. Нейропсихологічна діагностика в дитячому віці

11. Принципи побудови нейропсихологічного обстеження дитини.
12. Специфіка збору анамнестичних даних та клінічного спостереження за поведінкою дитини.
13. Нейропсихологічна діагностика першого (енергетичного) блоку мозку: проби та критерії оцінки.
14. Оцінка функцій другого блоку мозку (прийом, переробка та збереження інформації): зоровий, слуховий, тактильний та просторовий гнозис.
15. Діагностика третього блоку мозку (програмування, регуляція та контроль): руховий праксис, серійна організація рухів, реакція вибору.
16. Методи дослідження пам'яті (слухомовленнєвої та зорової) у дітей дошкільного й шкільного віку.
17. Нейропсихологічний аналіз мовленнєвих функцій: експресивне та імпресивне мовлення, фонематичний слух.
18. Дослідження просторових уявлень та квазіпросторових (лінгвістичних) структур у дитини.
19. Специфіка нейропсихологічного обстеження дітей раннього та дошкільного віку (адаптація методик).
20. Складання нейропсихологічного висновку.

Блок 3. Нейропсихологічні синдроми відхиляючогося розвитку

21. Нейропсихологічні синдроми дефіцитарності підкіркових і стовбурових структур (синдром функціональної несформованості 1-го блоку мозку).
22. Синдром функціональної несформованості лівої та правої півкуль головного мозку: порівняльна характеристика.
23. Нейропсихологічний аналіз шкільної неуспішності: причини виникнення дислексії, дисграфії та дискалькулії.
24. Нейропсихологічні особливості дітей із розладом дефіциту уваги та гіперактивністю (РДУГ).
25. Нейропсихологічний профіль дитини при розладах аутичного спектра (РАС) та затримці психічного розвитку (ЗПР).

Блок 4. Нейропсихологічна корекція та абілітація

26. Принципи, мета та завдання дитячої нейропсихологічної корекції.

27. Руховий (сенсомоторний) рівень корекції: дихальні вправи, розтяжки, окоруховий репертуар, загальнорухові вправи.
28. Когнітивний рівень нейрокорекції: формування програм самоконтролю, розвиток уваги, пам'яті та просторового гнозису.
29. Мозочкова стимуляція та її роль у корекції когнітивних дефіцитів.
30. Сенсорна інтеграція в системі нейропсихологічного супроводу дітей із порушеннями розвитку.
31. Правила побудови та структура індивідуального / групового нейрокорекційного заняття.
32. Оцінка ефективності нейрокорекційної програми та взаємодія нейропсихологія з батьками й педагогами.

Аналіз кейсів

*Завдання для студентів до кожного кейсу: 1) Визначити дефіцитарний функціональний блок мозку (за А. Р. Лурією); 2) Сформулювати нейропсихологічний синдром**;** 3) Запропонувати орієнтовний план нейрокорекції (мінімум 3-4 вправи, рекомендації для батьків)**.***

Кейс №1. «Втомлювана та виснажлива дитина»

Дані про дитину: Хлопчик, 7 років, першокласник.

Скарги батьків та вчителя: Не може висидіти урок. На початку занять активний, але через 10–15 хвилин починає крутитися, лягає на парту, соває ногами або безпричинно сміється. Припускається великої кількості помилок через «неуважність» (пропускає букви, штрихує повз контур). Вдома під час домашніх завдань постійно вимагає перерв, плаче від утоми.

- **Результати обстеження**: На початку проби «Графічний розклад» (парканчик) копіює малюнок правильно, але під кінець лінії стають мікрографічними (дуже дрібними), або навпаки — розмашистими (макрографія). У позі Ромберга спостерігається легке тремтіння повік та пальців рук. М'язовий тонус нестабільний (дистонія). Обличчя швидко червоніє або блідне під час навантаження. З'являються синехії (супутні рухи, наприклад, рухає язиком під час вирізання ножицями).
- **Питання до аналізу**: *Дефіцитарність якого блоку мозку (першого, другого чи третього) демонструє цей клінічний випадок? Які корекційні вправи (рухові чи когнітивні) мають бути пріоритетними?*

Кейс №2. «Труднощі з письмом та орієнтацією»

- **Дані про дитину**: Дівчинка, 8 років, учениця 2 класу.
- **Скарги батьків та вчителя**: Має колосальні труднощі з математикою та письмом. Постійно «дзеркально» пише букви (З замість Е, Я в інший бік) та цифри (4, 5, 6). Плутає схожі за написанням літери (в–д, ш–и). При списуванні тексту може почати писати з середини сторінки, ігнорує поля. Не може зрозуміти умов задач, де є порівняння («на 3 більше, ніж...», «у 2 рази менше»). Досі важко орієнтується, де «ліво», а де «право».
- **Результати обстеження**: Проба «Фігури Поппельрейтора» (перекреслені контури) — розпізнає предмети з великими труднощами. Проба «Кубики Кооса» або копіювання фігури Тейлора — дитина дезорієнтована, порушує структурно-топологічну схему, не може поєднати деталі малюнка між собою. Соматогнозис порушений (не може показати своє ліве вухо правою рукою). Фонематичний слух та артикуляція в нормі.
- **Питання до аналізу**: *Ураження чи несформованість яких зон головного мозку (тім'яно-потилично-скроневих структур) описує цей кейс? Як називається цей тип агнозії?*

Кейс №3. «Розгальмована дитина без самоконтролю»

- **Дані про дитину**: Хлопчик, 6 років 8 місяців. Готується до школи.
- **Скарги батьків та вихователя**: Абсолютно некерована поведінка. Правила поведінки знає, але не дотримується їх. На занять у садку перебиває вихователя, викрикує, встає і ходить по кімнаті. Не реагує на зауваження дорослих (або реагує агресивно). Повністю відсутня

мотивація до навчання, грається лише в примітивні ігри (машинки, руйнування веж), не може довести жодну справу до кінця.

- **Результати обстеження**: Проба на реакцію вибору (на 1 стук підняти руку, на 2 стуки — не піднімати) — дитина постійно збивається, імпульсивно піднімає руку на будь-який звук, інструкцію не утримує. Проба «Кулак-ребро-долоня» — ехопраксія (просто копіює рухи руки тренера, не може автоматизувати серію самостійно), персеверації (застрягання на одному русі). Мова граматично правильна, але бідна за змістом, егоцентрична.
- **Питання до аналізу**: *Несформованість якого блоку мозку та яких саме відділів (префронтальних лобних зон) виявлено? Які прийоми нейрокорекції допоможуть сформувати функцію програмування та контролю?*

Кейс №4. «Дитина, яка не чує з першого разу»

- **Дані про дитину**: Дівчинка, 5 років 6 місяців.
- **Скарги батьків**: Здається, що дитина «ігнорує» звернену мову. Батькам доводиться повторювати прохання по 4–5 разів. При цьому фізичний слух у нормі (перевіряли у ЛОРа). Погано запам'ятовує вірші, плутає слова, схожі за звуками (казали «коса» — почула і повторила «коза»). Мовлення дитини змазане, є заміни звуків, бідний словниковий запас.
- **Результати обстеження**: Проба на відтворення слухомовленнєвих рядів (повторити за психологом: *дім-том-кіт*) — дитина звужує об'єм запам'ятовування до 1–2 слів, міняє слова місцями, втрачає елементи. При повторенні ритмів (на слух відстукати: подвійний-потрійний) — помиляється, не диференціює акцентовані удари. Зоровий гнозис, координація рухів та просторова орієнтація повністю збережені.
- **Питання до аналізу**: *Яка зона кори лівої півкулі (скронева область) є дефіцитарною? Який вид гнозису та пам'яті постраждав?*

Кейс №5. «Моторно незграбна дитина»

- **Дані про дитину**: Хлопчик, 6 років.
- **Скарги батьків**: Дитина дуже незграбна. Постійно перечіплюється через рівне місце, збиває кути, у неї все падає з рук. Не може навчитися самостійно зав'язувати шнурки, застібати ґудзики, погано тримає ложку та олівець (затискає в кулак). На заняттях з фізкультури не може впіймати м'яч, важко утримує рівновагу.
- **Результати обстеження**: Оральний праксис порушений (не може за завданням надути одну щоку або зробити язик «голочкою»). Динамічний праксис (реципрокна координація рук) — рухи роз'єднані, виконуються почергово з великим напруженням, автоматизація процесу відсутня. При виконанні закритих рухових проб (із заплющеними очима) дитина повністю втрачає контроль над положенням власного тіла в просторі. Спостерігається явна несформованість схеми тіла.
- **Питання до аналізу**: *Порушення яких підкіркових структур та зв'язків (зокрема, мозочка та базальних гангліїв) демонструє кейс? Які рухові методики слід застосувати?*

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Князєв В. М. Нейропсихологічна діагностика: практичний посібник із проведення обстеження дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Київ : ДІА, 2023. 240 с.
2. Князєв В. М. Альбом для нейропсихологічного обстеження дітей та підлітків : робоча книга корекційного психолога. Київ : Інститут Я, 2023. 180 с.
3. Глозман Ж. М., Соболєва О. М., Тітова Ю. О. Нейропсихологічна діагностика дітей дошкільного віку : у 3 частинах. Частина 1: Теоретичні та методологічні основи. Київ: Сулбукс, 2021. 91 с.
4. Семенович А. В. Нейропсихологічна діагностика та корекція у дитячому віці : метод заміщуючого онтогенезу : навч. посібник. Київ : Магікбук, 2019. 474 с.
5. Блайд С. Г. Оцінка нейромоторної підготовки до навчання / пер. з англ. Харків : Ранок, 2023. 96 с.
6. Нейропсихіатрія та поведінкова неврологія : посібник / Д. Дж. Баррі, С. Н. Баджестан, Д. Л. Каммінгс, М. Р. Трімбл та ін. ; 3-є вид. Київ : Медицина, 2024. 373 с.
7. Чабан О. С., Гуменюк М. М., Вербенко В. А. Нейропсихологія : лекції та додатковий матеріал курсу. Тернопіль : ТДМУ, 2008. 210 с.
8. Свааб Д. «Ми – це наш мозок». КСД, 2023, 496 с.

Інтернет ресурси:

1. **Європейська Асоціація Нейропсихологів. Українське відділення** : офіц. сайт. URL: ean.com.ua (дата звернення: 23.07.2026).
2. **Нейропсихологічна діагностика дитячого віку: структура та інтерпретація** : метод. матеріал. URL: rivnovaha.education (дата звернення: 23.07.2026).
3. **Нейропсихологічна діагностика та корекція мовленнєвих порушень у дітей 3–5 років** : кваліфікаційна праця / Криворізький держ. пед. ун-т. Кривий Ріг, 2023. URL: kdpu.edu.ua (дата звернення: 23.07.2026).
4. **Нейропсихологічна програма корекції вищих психічних функцій у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовленнєвого розвитку (ЗНМ)**. *Перспективи та інновації науки*. 2023. URL: perspectives.pp.ua (дата звернення: 23.07.2026).
5. **Нейропсихологічний підхід у корекції розвитку дітей з психофізичними порушеннями**. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2015. Вип. 5 (2). URL: irbis-nbuv.gov.ua (дата звернення: 23.07.2026).
6. **Основи нейропсихологічної корекції** : навч. програма дисципліни / Ін-т спец. педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка НАПН України. Київ, 2024. URL: ispukr.org.ua (дата звернення: 23.07.2026).
7. **Сучасні інноваційні підходи до нейропсихологічної корекції в дошкільному та молодшому шкільному віці**. *Вісник КІБІТ*. 2021. URL: kibit.edu.ua (дата звернення: 23.07.2026)

ДОДАТОК

ПРОТОКОЛ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНОГО ОБСТЕЖЕННЯ ДІТЕЙ 4 РОКІВ

Загальна інформація	
Дата обстеження:	
П.І. (Б.) дитини:	
Вік:	
Склад сім'ї:	
Діагноз (у разі наявності):	
Бесіда	
Питання	**Відповідь дитини**
Скільки тобі років?	
Де ти живеш?	
Яка зараз пора року?	
Ти ходиш в дитячий садок?	
Як звуть твою маму (тата)?	
Латеральні вподобання	
Проби/питання	**Результати**
Якою рукою ти їси?	
Якою рукою ти чистиш зуби?	
Якою рукою тримаєш олівець, коли малюєш?	
Якою ногою ти б'єш по м'ячу?	
Пострибай на одній нозі	
Перехрест пальців	
Перехрест передпліч	

Подивись у трубу (ведуче око)		
Послухай годинник (ведуче вухо)		
Тестове обстеження		
Тестова проба	**Якісна та кількісна оцінка результатів**	
	Перше обстеження	**Друге обстеження**
Коректурна проба 1. Кількість елементів за хвилину 2. Кількість помилок		
Реципрокна координація (синхронне виконання рухів двома руками)		
Динамічний праксис (послідовність з двох елементів) 1. Права рука (перший варіант проби) 2. Ліва рука (перший варіант проби) 3. Права рука (другий варіант проби) 4. Ліва рука (другий варіант проби)		
Кінестетичний праксис 1. Права рука (2, 2-3, 5, 3 на 2, 1 о 5) 2. Ліва рука (5, 2-5, 2, 1 о 2, 2-3)		
Оральний праксис надути щоки, надути одну щоку, цокати, уперти язик в праву щоку, уперти язик в ліву щоку, висунути язик		
Реакція обирання Палець, кулак, палець, кулак, палець, кулак, кулак, кулак, палець		
Проба «Рахунок» Від 1 до 10		
Називання реалістичних зображень		
Називання низькочастотних слів		
Впізнавання картинок за назвами		

Перекреслені зображення		
Накладені зображення		
Оцінка ритмічних структур 1. II,III,II 2. III, II, III		
Проба «Слухові схованки» 1. Коса, коса, коса, коза, коса 2. Пічка, пічка, річка, пічка, пічка		
Проба Бентона		
Копіювання геометричних фігур 1. Права рука 2. Ліва рука		
Зорова пам'ять Банан, Градусник, Гусак		
Слухова пам'ять Кіт, Ліс, Брат, Дощ, Рука, Друг, Сніг		
Четвертий зайвий (з 1 по 4)		
Складання розповіді за сюжетним малюнком		
Складання розповіді за серією малюнків		
Переказ тексту з опорними питаннями 1. Хто головний герой ? 2. Що він зробив? 3. Чому він це зробив? 4. Це поганий чи гарний вчинок? 5. Який висновок можна зробити з цієї історії?		
Розуміння логіко-граматичних відносин		

Примітки
Особливості взаємодії:
Емоційний стан під час обстеження:
Поведінка під час обстеження:
Працездатність:
Допомога з боку спеціаліста/батьків:
Додаткова інформація:

Автор: Н.А. Степанок

ПРОТОКОЛ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНОГО ОБСТЕЖЕННЯ ДІТЕЙ 9 РОКІВ

Загальна інформація	
Дата обстеження:	
П.І. (Б.) дитини:	
Вік:	
Склад сім'ї:	
Діагноз (у разі наявності):	
Бесіда	
Питання	**Відповідь дитини**
Скільки тобі років?	
Скільки тобі буде через 2 роки?	
Де ти живеш?	
Яка зараз пора року?	
Який зараз місяць?	
Назви всі місяці року	
Скільки днів у тижні?	
Який сьогодні день тижня?	
Ти ходиш до школи?	
Як звуть твою маму (тата)?	
Ким працює мама (тато)?	
Чим ти цікавишся, що тобі подобається робити?	
А навіщо ти прийшов (прийшла) сюди?	
Латеральні вподобання	
Проби/питання	**Результати**
Якою рукою ти їси?	

Якою рукою ти чистиш зуби?	
Якою рукою тримаєш олівець?	
Якою ногою ти б'єш по м'ячу?	
Пострибай на одній нозі	
Перехрест пальців	
Перехрест передпліч	
Подивись у трубу (ведуче око)	
Послухай годинник (ведуче вухо)	

Тестове обстеження		
Тестова проба	**Якісна та кількісна оцінка результатів**	
	Перше обстеження	**Друге обстеження**
Коректурна проба 1. Кількість елементів за хвилину 2. Кількість за перші 30 с. 3. Кількість за другі 30 с. 4. Кількість помилок		
Схема тіла 1. Показати, що знаходиться вище ніж.../ нижче ніж.. 2. Показати частини тіла, які назве психолог, відносно їх латеральних характеристик (праве вухо, ліва нога, тощо)		
Реципрокна координація		
Динамічний праксис 1. Права рука (перший варіант проби) 2. Ліва рука (перший варіант проби) 3. Права рука (другий варіант проби) 4. Ліва рука (другий варіант проби) 5. Дві руки одночасно (перший варіант проби) 6. Дві руки одночасно (другий варіант проби)		
Графічна проба «Парканчик» (альбомна орієнтація аркуша) 1. Права рука 2. Ліва рука		

Якою рукою ти чистиш зуби?	
Якою рукою тримаєш олівець?	
Якою ногою ти б'єш по м'ячу?	
Пострибай на одній нозі	
Перехрест пальців	
Перехрест передпліч	
Подивись у трубу (ведуче око)	
Послухай годинник (ведуче вухо)	

Тестове обстеження		
Тестова проба	**Якісна та кількісна оцінка результатів**	
	Перше обстеження	**Друге обстеження**
Коректурна проба 1. Кількість елементів за хвилину 2. Кількість за перші 30 с. 3. Кількість за другі 30 с. 4. Кількість помилок		
Схема тіла 1. Показати, що знаходиться вище ніж.../ нижче ніж.. 2. Показати частини тіла, які назве психолог, відносно їх латеральних характеристик (праве вухо, ліва нога, тощо)		
Реципрокна координація		
Динамічний праксис 1. Права рука (перший варіант проби) 2. Ліва рука (перший варіант проби) 3. Права рука (другий варіант проби) 4. Ліва рука (другий варіант проби) 5. Дві руки одночасно (перший варіант проби) 6. Дві руки одночасно (другий варіант проби)		
Графічна проба «Парканчик» (альбомна орієнтація аркуша) 1. Права рука 2. Ліва рука		

Праксис пози пальців 1. Ведуча рука (2, 2-3, 1 о 4,1-2, 3 на 2, 2-5) 2. Допоміжна рука (5, 2-5, 1 о 3, 4-5, 1 о 5, 3 на 2)		
Праксис за кінестетичним прикладом		
Локалізація дотику 1. Ведуча рука 2. Допоміжна рука		
Впізнавання предметів на дотик (стереогноз)		
Оральний праксис надути щоки, надути одну щоку, цокати, уперти язик в праву щоку, уперти язик в ліву щоку, висунути язик		
Реакція обирання Палець, кулак, палець, кулак, палець, кулак, кулак, кулак, палець, кулак, кулак, палець		
Проба Хеда до 7 рухів – 4-5 одноручні, 2 дворучні		
Проба «Рахунок» 1. Від 1 до 10 2. Від 10 до 1 3. Від 1 до 20 4. Від 20 до 1 5. Віднімай від 20 по 3 6. Віднімай від 100 по 7		
Називання реалістичних зображень		
Називання низькочастотних слів		
Впізнавання картинок за назвами		
Перекреслені зображення		
Накладені зображення		

Зашумлені зображення		
Оцінка ритмічних структур 1. II,III,II 2. III, II, III		
Повторення ритмічних структур 1. II,III,II А) Повторення за прикладом Б) Повторення за інструкцією 2. III, II, III А) Повторення за прикладом Б) Повторення за інструкцією		
Проба «Слухові схованки» 1. Коса, коса, коса, коза, коса, коса, коза, коса 2. Пічка, пічка, річка, пічка, пічка, річка, пічка, пічка		
Проба Бентона (просторово орієнтовані фігури)		
Копіювання геометричних фігур 1. Права рука 2. Ліва рука		
Копіювання (проба «Будинок») 1. Ведуча рука 2. Допоміжна рука		
Копіювання (фігура Тейлора) 1. Ведуча рука 2. Допоміжна рука		
Методика Денманна 1. Ведуча рука 2. Допоміжна рука		
Малюнок столу 1. За прикладом 2. Самостійний		
Малюнок кубу 1. За прикладом 2. Самостійний		

Самостійне письмо 1. Прості слова 2. Складні слова 3. Прості речення 4. Речення із складними словами		
Розпізнавання емоцій		
Називання емоцій		
Гнозис літер		
Переказ тексту («Галка та голуби», «Лев та миша») 1. Переказ 2. Розуміння моралі		
Зорова пам'ять Мітла, ківш, слива, коза, метр, гриб, вівця, риба, градусник, куц		
Слухова пам'ять Ліс, хліб, вікно, стілець, вода, брат, кінь, гриб, голка, мед		
Четвертий зайвий		
П'ятий зайвий		
Складання розповіді за сюжетним малюнком		
Складання розповіді за серією малюнків		
Розуміння логіко-граматичних відносин		

Розуміння конструкцій із просторовими прийменниками		
Методика Кооса		
Задача 1. На 2-х полицях знаходиться 18 книг. На одній на 2 книги більше. Скільки книг на кожній полиці? 2. Довжина олівця 15 сантиметрів, тінь довше олівця на 45 сантиметрів. У скільки разів тінь довше олівця? 3. Синові 5 років. Через 15 років батько стане втричі старше сина. Скільки років батькові зараз?		
Аналогії		
Примітки		
Особливості взаємодії:		
Емоційний стан під час обстеження:		
Поведінка під час обстеження:		
Працездатність:		
Допомога з боку спеціаліста/батьків:		
Додаткова інформація:		